

SNG Nova Gorica / Premiera: Nora Gregor - skriti kontinent spomina

Razseljena duša v viharjih zgodovine

Po stotrinajstih letih od nje-nega rojstva je dolga desetletja popolnoma pozabljeni gledališki in filmski igralki Nori Gregor (1901-1949), nemškega rodu, a rojeni in bivajoči v Gorici do začetka prve svetovne vojne, uspelo v sveži mladostni podobi, polni upanj in svetlih pričakovanj, a še bolj z otožnostjo in trpkim spoznanjem v očeh, spet stopiti na oder, osvetljen od bleščečih luči, po siju katerih je hrepelo njeno nemirno srce. V **Slovenskem narodnem gledališču Nova Gorica** je namreč v četrtek, 25. septembra 2014, novo sezono, pod drobnogledom katere je ljubezen z vsemi njenimi niansami, krstno uprizoritev doživela predstava *Nora Gregor - skriti kontinent spomina*. Najprej zamišljena kot produkcija Slovenskega narodnega gledališča Nova Gorica je predstava prerasla te okvire in postala koprodukcija štirih gledaliških hiš, Slovenskega mladinskega gledališča Ljubljana, Slovenskega narodnega gledališča Nova Gorica, deželnega gledališča FJK II Rossetti in Schauspielhaus iz Gradca. Predstava je trijezična in opremljena z nadnapisi, tako da jo zlahka spremljajo slovensko, italijansko in nemško govoreči gledalci.

Skoraj cela tri dolga leta se je rojevala ta "dokumentarna fikcija", ki si jo je, na povabilo nekdanje umetniške vodje SNG Nova Gorica, Ire Ratej, zamislila igralka in režiserka **Neda Rusjan Bric**, doma iz Šempetra pri Gorici - že veliko let bivajoča v Ljubljani, a trdno navezana na primorske korenine -, sicer že zelo dobro poznana kot avtorica "primorske trilogije". Kot je sama odkrito dejala, bi te pred-

stave nikdar ne bilo, če bi ob sebi ne imela pomoči goriškega Kinoateljaja, še posebno Igorja Devetaka, ki se že petnajst let trudi sestaviti življenjski in ustvarjalni mozaik te očarljive igralka, ki se je rodila v začetku dvajsetega stoletja v tedanji za vse jezikovne različnosti odprti "avstrijski Nici", na stičišču slovanskega, romanskega in nemškega sveta. Kar dva neusmiljena vojna vrtinca sta jo prisilila, da se je morala najprej oddaljiti od rodne Gorice, nato pa se celo posloviti od evropskega kontinenta, na katerem se je povzpela na sam odski in filmski Olimp kot bleščeča igralka, ki je vse očarala s svojo nenavadno igro. V gledališko umetnost se je zagledala v Celovcu, v Gradcu ga je študijsko поблиže spoznala, potem pa se na Dunaju dobro prekalila v igralski umetnosti in tako začela blestečo kariero. V Berlin je odšla na povabilo Maxa Reinhardta, tedanjega "kralja" nemškega in evropskega gledališča, kot piše Tomaž Toporišič v svojem prispevku v trijezičnem gledališkem listu, ki je izšel ob novogoriški premieri. Pri devetnajstih letih je začela filmsko pot, ki jo je pripeljala na hollywoodska tla. Tam je nastopala s slavnimi igralskimi imeni. S temi uspešnimi umetniškimi izkušnjami se je vrnila na Dunaj, potem pa je bila med letoma 1933-1937 članica dunajskega Burgtheatra. Zaradi grozečih oblikov druge svetovne vojne je morala v izgnanstvo s svojim drugim možem - prvi je bil pianist Mitja Nikischa -, knezom Ernstom R. Starhembergom, ki je imel vidno politično vlogo na čelu avstrofašizma - le-ta se je zavzemal za neodvisnost Avstrije. Najprej je šla v Švico, nato v Pariz in tam jo je v svoj krog sprejel sloviti filmski režiser Jean Renoir. Z njim je l. 1939 odigrala film *La Règle du jeu (Pravilo igre)*, ki so ga ob premieri napačno razumeli in je doživel popoln "fiasko", a velja že od 50. let prejšnjega stoletja za enega izmed najboljših filmov vseh časov.

Zaradi vojne vihare in Franciji se bližajočih nacističnih sil je Nora morala s sinom Heinrichom spet v izgnanstvo, tokrat v Argentino in nato v Čile. Po blišču, ki ga je bliskovito doživela v mladih letih, kot je zapisal odličan poznavalec njenega življenja in dela Igor Devetak: "Ostala je brez vsega, samo bede ni nikoli zmanjkalo. Umrla je v Santiagu de Chile 20. januarja 1949, potem ko je iz dunajskega teatra prejela še zadnje pismo, da njena vrnitev ni zaželeno, saj je priletnih igralk na pretek". V zajetnem gledališkem listu je kar nekaj tehtnih prispevkov o igralki; njeno življenje je npr. po datumih natančno opisal Igor Devetak.

Življenjsko pot Nore Gregor od sonca slave do padca in pozabe smo gledalci spremljali v predstavi Nede R. Bric, ki je želela v uprizoritvi predvsem poudariti, kako človeku zgodovinski dogodki usodno preusmerijo tok življenja in kako se ob krvavih vojnih spopadih potepta nekdanje mirno sožitje med narodi. Ta bridka spoznanja je bilo jasno razbrati iz Bričeve gledališke postavitve, v katero je vlila zvrhano mero čustev, ki so prevevali razbolelo Norino dušo, pa tudi srca vseh tistih, ki so sooblikovali njeno življenjsko pot. Kot vselej si je Bričeva vzporedno z odskim dogajanjem, v katerem nastopajo resnične osebe, zamislila še filmsko zgodbo,

v kateri so osebe izmišljene, a vsebina temelji na resničnih dejstvih. V filmu, ki se odvija v današnjem času, je protagonist zamejski Slovenec, Goričan, novinar Peter Devetak (je priimek Igorju Devetaku?), ki raziskuje Norino zgodbo, a hkrati sestavlja in odkriva tudi svojo. Njegova mati je Slovenka, ki ga je v rani mladosti pustila nonotom in šla za svojimi igralskimi sanjami v Rim, a se je vrnila umetniško

Page: 12

Reach: 0

Country: SLOVENIA

Size: 600 cm2

2 / 3

neizpeta z razklanostjo v duši. Kot Nora tudi ona nosi v sebi posledice nekdanjih vojnih dogodkov in po njej novonastalih družbenopolitičnih okoliščin. V mladosti se je zapletla v ljubezensko vez z Nemcem in imela z njim sina, o tem pa on ni vedel nič, potem pa se je združila z Italijanom in doživela očitke lastne družine, pa tudi sina, ki sam zaradi stare fotografije pride na očetovo sled. Medtem ko se Norina zgodba na odru konča z zelo grenkim priokusom, ima film, katerega avtorica je Pila Rusjan, nekakšen "srečen" konec.

Nekajkrat filmski dogodki, ki jih spremljamo na treh platnih, na katerih se vije filmska zgodba z raznih zornih kotov, nekako "nadkraljujejo" gledališko predstavo, a ne zaradi njene manjše izraznosti, saj je prikazana v bistvenih in jasnih potezah – zelo sugestivni je ples v maskah, medtem ko si na enkranu grozeče sledijo vojni prizori -, ampak zaradi močnega filmskega sporočila, ki je nam zamejcem zelo blizu, kajti take družinske situacije – dvojezične zveze in vsi zapleti, ki izvirajo iz njih – so naša vsakdanja realnost. Neda R. Bric je te občutke ob imenitnih igralcih znala enkratno zlititi na platno, pa tudi jih iz preteklosti priklicati na oder. Pa še nekaj ji je čudovito uspelo: z združitvijo treh gledaliških realnosti, slovenske, italijanske in nemške, ji je uspelo na krstno uprizoritev v novogoriško gledališče zvabiti vrsto Italijanov, ki bi drugače po vsej verjetnosti svojega nosu nikdar ne prinesli vanj – in primis goriškega župana Ettoreja Romolija, ki se zna slovenskih prirediteljev v Gorici spretno otepati, čeprav ima seveda z našimi političnimi in kulturnimi

predstavniki zmeraj elegantno in prijazno besedo!

Že zaradi teh zadev ima **Neda Bric** Rusjan in vsi tisti, ki so ji pomagali pri uresničitvi uprizoritve *Nora Gregor – skriti kontinent spomina*, velike zasluge in že s tem je mnogo dosegla. Odobravajoče ploskanje premierne publike (navzoč je bil tudi avstrijski veleposlanik dr. Clemens Koja) pa priča, da je le-ta njeno delo zelo lepo sprejela.

Z zapleteno osebnostjo, najprej s sijočo, potem pa krhko, globoko zagrenjeno dušo se je popolnoma spojila Helena Peršuh, ki je znala prepoznati Norina notranja čutenja in viharje ter jih posredovati gledalcem. Dario Varga je bil njen politično angažirani mož, kontroverznega značaja, knez Ernst Starhemberg, za katerega je slutiti, da je zanj Nora, čeprav oboževana in ljubljena, ostala vseeno pripadnica "nižjega sloja". Robert Prebil je posebej znanega filmarja Maxa Reinhardta, Marjuta Slamič je z niansiranjem različnih čustvenih otenkov natančno prikazala lik grofice Ade Benigni, Norine zveste spremljevalke in tudi modre svetovalke. Gorazd Jakomini je natanko seciral Fritza Mandla, bogatega Juda, ki se znajde v vsaki situaciji, saj mu ženket denarja pomeni vse. Ivan Godnič je bil genialni Jean Renoir. Osebam v filmu so svoj

obraz odlično in s prodorno igro ponudili Peter Harl kot novinar Peter, ki mu v srcu kljuje želja, da bi prišel do dna Norine in lastne življenjske zgodbe, Lučka Počkar z doživetim igralskim izrazom kot v duši razklana novinarjeva mama, Alessandro Mizzi kot njen razumevajoči mož Enzo, ki se pač kot večina Italijanov ne more naučiti slovenskega jezika, Gerhard Balluch kot preudaren novinarjev nemški sogovornik, Franz Solar v intenzivni vlogi novinarjevega očeta Franza, kateremu so tudi nekdanji zgodovinski dogodki pogojevali življenjske izbire, pa še Silvana Rabitsch v vlogi mlade natakariče.

Po novogoriški premieri bo predstava *Nora Gregor - skriti kontinent spomina* doživela še ljubljansko (2. oktobra), v aprilu 2015 bo tržaška v Rossettijevem gledališču, nazadnje v maju 2015 pa še avstrijska v Gradcu. Tako bo Nora Gregor združila pod isto streho te nekdanj sobivajoče narodne skupnosti, med katere je brezsrčno zarezala krutost dveh vojn in jim zadala rane, ki se še niso zacelile.

Helena Peršuh - Nora Gregor
in Robert Prebil - Max Reinhardt

Page: 12

Reach: 0

Country: SLOVENIA

Size: 600 cm2

3 / 3

